

ԳԵՌՐԳ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶՈՐԵՔԶԳԱՆ

(Գեորգ Զ. Կարողիկոս)

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅՈՒՆ¹

Գույշ եղեք սուտ մարգարենե-
րից, որոնք գալիս են արտա-
ֆուստ գառնազգեստ, բայց
ներսուտ հափշտակող գալիք
են: Գործերից հանաչեցեք նոցա. մի՛րե՛ հե-
րավոր է փշերից խաղող փողել կամ ա-
ռապակից՝ թուզ. բարի ծառն է բարի պտուղ
առլիս, իսկ չար ծառը՝ չար պտուղ: Այսպես
և նախ:

«Ոչ բուրբ, որ ինձ Տե՛ր, Տե՛ր եմ անվա-
նում՝ կմտնեն երկնքի արքայությունը, այլ
միայն նո՛ւա, որոնք կկատարեն իմ երկնա-
վոր Հոր կամքը»:

«Ով իմ խոսքս լսե և կատարե, կնմանի այն
իմաստուն մարդուն, որ իր տունը շինում է
ապարանքի վերա. գալիս են անձրևներ, մե-
ծանում են գետերը, փչում են քամիները և
զարնվում տանը, բայց նա կայուն և աննկուն
է մնում, որովհետև շինված է քարի վերա:
Իսկ նո՛ւա, որոնք լսում են իմ խոսքերը և
չեն կատարում, նմանում են այն հիմար
մարդուն, որ իր սուրը շինում է ավազի վե-
րա. գալիս են անձրևներ, փփերից էլնում են
գետերը, փչում քամիները և զարնվում տա-
նը, և նա փուլ է գալիս ու նորա կործանու-
մը սաստիկ է լինում»:

«Ներ Հիսուս ավարտեց իր խոսքը, ժողո-

1. Խմբագրությունս սույն հարգը տալիս է իբրև
նմուշ՝ վեհափառ Հայրապետի հորեկոսի առթիվ հրա-
ւարակվելիք «Ազատ հարգենք» վերնագիրը կրող
հարգգրքի:

«Ջարմանայից ժողովուրդին ընդ վարդապետ
բխե նորա, զի իբրև իշխանաբեամբ ուսուցանելու
ուշ որպէս դպիրքն նոցա»:

ՄԱՏԲ., է 28—29:

վուրդը զարմացավ նորա վարդապետությու-
նի վերա. որովհետև նա իշխանությամբ էր ֆ
ռազում և ոչ դպիրների նման»:

Հիսուսի վառված սրտից ելած խոսքեր
որոնք իշխանական և հումկու շեշտով գ
ղովրդի զարմանքն են շարժում:

Ի՛նչ է պահանջը Հիսուսի խոսքի, նո
հարգի: Հիսուս, խոսքի փոխարեն, գործ-
պահանջում. նա պահանջում է գործնական
փրկություն, որ է նաև ներկայի նշ
նաբանը, այսօրվա նշանաբանը:

Բա՛վ է պայքարել ու վիճել այլևայլ տ
ությունների մասին. անզուտ են այդ նյ
բաճիկն վեճերը: Նո՛ւա մոռացնում են ք
կարևորն ու էականը. գործով սեր դե՛մ
մերձավորը, լայն սիրտ ու մարդասիր
յուն դեպի մարդը — անա էականն ու կա
վորը:

Խորհեցե՛ք և հավատացե՛ք ինչպե՛ս կլ
գեք, բայց մի՛ մոռանա՛ք, որ մեր գործն
մեր բարբ ու վարքը և մեր նիստ ու կաց
վկայողը մեր փրկությունն լինելուն: Արտ
քին բարեպաշտությունը՝ ձևականորեն ա
բելը, եկեղեցի հանախելը, բարեպաշտ
կան ծեսեր ու արարողություններ կատար
չէ էականը, այլ էականն է իրական կյա
քը հասկանալ, ապրել նորա պահանջներու
րավարելը նոցա:

Ի՛նչ խոհեք, ի՛նչ պահանջներ և ի՛նչ հմ
սեր է դնում ներկա ժամանակը յուրաքան
յյառ փրկության և փրկություն համայնեկ
րի առաջ: Թող փրկությունը մարդը, փր
տնեական եկեղեցին ապացույց տան,
ըմբռնում են ժամանակն ու նորա պահան
ներ:

Շա՛տ օգտակար կարող է լինել էկեղեցիին ներկայի առաջադրած հարցերի լուծման նկատմամբ: Ահա գործունեության մի լա՛ն առաջադր. ուր հանդես պիտի գա հավատացյալ մարդը անհատապես և Բրիտանենական էկեղեցիին հավաքապես:

Միայն այսպես կարող է էկեղեցիին հարգանք ազդել մեր ժամանակի սերնդին. միայն այս ճամբով կարող է էկեղեցիին ու Բրիտանենական կրօնը կրկին իր բների տակ առնել ժողովրդական մասսաները, որոնք ներկայումս ուժացած են նորանկյ:

Ի՞նչ է ասում այս մասին Տերը. քո՛ղ ինքը խոսի. «Ձգույ՛ջ եղե՛ք սուտ մարգարեներկց, որոնք զայիս են արտաբուստ գառնազգեստ, բայց ներհուստ հափշտակող զայլեր են»: Մարգարեներք, որոնք իրենց Աստծուց ուղարկված ճշմարտության վկաներ են անվանում, տեսե՛ք թե՛ ի՛նչպես են ըմբռնում: Երբ հիրավի Աստծուց ուղարկված են, պետք է նոցա կյանքը Աստուծո շունչը ղեկավարել, նոցա գործերը՝ աստվածային կյանքի դրոշմը կրեն:

Այդպե՛ս էր հոգևորականությունը Փրկչի ժամանակ. այդպե՛ս է նա մեր իրականություն մեջ:

Հե՛ռու կացե՛ք, — ասում է Տերը, — բարեպաշտ երևալուց: Տեր, Տեր անվանելով չէ, որ պիտի համարվիք իմ աշակերտ և ժառանգե՛ք իմ թագավորությունը. այլ ձե՛ր գործերն ու առևարությունը պիտի վկայեն, որ ես ձե՛ր վարդապետն եմ: Շնչեցե՛ք այն հոգին, որ ինձ է վառում, ղեկավար ունեցե՛ք Աստուծո կամքը, որի ծառան եմ ես: Միայն այն ժամանակ կլինե՛ք իմ ճշմարիտ աշակերտը և լայն կրացվեն ձե՛ր առաջ Աստուծո արևայության զոները: Ո՛վ բարեպաշտական արտաբերե՛ք ձերով միայն կառաջնորդվի և կապրի, նա իր տուներ ավագի վերա կշի՛նէ և կյանքի մեջ աննեցուն ու անարժեք կլինի: Բայց ո՞վ իմ խոսքս կյսե ու կկատարե, ո՞վ Աստուծո կամքով կառաջնորդվի, նա իր տուներ ապառաժի վերա կհի՛մնէ և կյանքի մեջ հաստատուն և արժեքավոր կլինի:

Գործնական Բրիտանենություն, անա՛ Փրկչի բարոյի իմաստը. խոսքի փոխարեն դործ, անա՛ Փրկչի աչքում արժեքավորն ու գնահատելին:

Երկու տարեց, բարի ուսմարդիկ, մեկը գյուղացի, մյուսը արհեստավոր, վաղուց եղվել էին միասին նուստողելու ռիստ գնալու և սուրբ տեղերին երկրպագելու, հավատալով Աստծուն հանելի գործ արած լինել և իրենց հոգին փրկել:

Պատահաբար մե՛ն և ճանապարհ ընկնում: Օրեր ճամբորդում են, ամեն տեղ սիրով հյուսրենկալով: Մի օր էլ զայիս են սնվի երկիր,

օրը տա՛ք էր, ճամբորդները ծառավի. նոցանից մեկը, որ ավելի բույակազմ էր, մտնում է գյուղի վերջին խրհիքը, ջուր խնդրելու ծառավ հագնեցնելու համար: Եվ ո՛վ զարմանե՛. տեսնում է ամբողջ բնտանիքի սովի ճիրանում և անոնի մանր դռանը կանգնած, գոհերին սպասում: Անխոս, անշարժ, անկենդան ծնողներն ու պառավ տատը սպասում են իրենց անխոսափելի բախտին. իսկ փափրիկները լաց ու կոծով կպել են նոցա, անկյունում կծկված:

Ուխտավորը տեսնում է, որ այստեղ խրհու տեղ չէ, այլ օգնելու, բացում պաշտոնակը և տալիս նոցա իր ճամբու պարենը: Աղբյուր է գնում, ջուր բերում. շուկա է գնում, մրեր քերում և արգանակ եփում ու կերակրում նոցա: Ապա մտածում է՝ բողբե՛լ ու շառունակել ճամբորդությունը, կեշանա՛հե հաստատապես մահվան գոհ տալ նոցա. ուստի որոշում է դադարեցնել իր ուխտագնացությունը և խնամել ու փրկել նոցա մահից:

Անցնում ե՛ք օրեր, շաբաթներ և մինչև իսկ ամիսներ, նոքա կազդուրվում և ոտքի են ելնում ուխտավոր ծերունու խնամքի շնորհիվ: Մերունին, բնտանիքի կյանքը լիովին ապահովելու նպատակով, գնում և ապրիս է նոցա գյուղատնտեսական պարտքանե՛ր՝ սալ, ձի, կով և այլն, որով վերականգնում է նոցա բայթալված տնտեսությունը, ծախսելով սակայն իր ամբողջ խնայողությունը ուխտագնացության նպատակով արած:

Խղճի ձայնին լսելով, իր բարոյական պարտքը կտարելուց հետո, մի առավոտ էլ կանուխ, առանց իր ով լինելի հայտնելու, առանց մնաս բարով ասելու, ճանապարհ է ընկնում, բայց ոչ նուստողել, այլ առն, հանի որ մնացած գրածով հագիվ կարող էր տուն վերադառնալ:

Մյուս ընկերը, երկար սպասելուց հետո, շարունակում է ճանապարհը և իր նպատակին հասնում: Այցելում է սուրբ տեղեր, երկրպագում, աղոթում և զոհեր մատուցանում: Մի տեղում էլ սուրբ գերեզմանի վերա կառուցված Հարություն տաճարում, երբ ինքը բազմության պատճառով տաճարի հետին մասում կանգնած էր մնացել, տեսնում է իր ճամբորդակից ընկերոջը լուսավոր դեմքով, քեմի վերա սեղանի առաջ կանգնած և ֆահանաների նման բազկատառած տղաբուխ: Անշարժ կանգնում է դռան մոտ և ներսի քուր աղոթավորներին զգուշությամբ բողբում է տաճարից էլնել, հուստով տեսնել նոցա մեջ նաև իր ընկերոջը: Ստեղծագույն հույս. նորան չի գտնում և ստիպվում է մենակ վերադառնալ տուն: Երբ հասնում է մեզ ծանոթ գյուղը և մտնում հայտնի տաճր, ուր բողբել էր իր ընկերոջը, այնտեղից

մի պատանի է դուրս ելնում և ծերունի համարողին տուն հրավիրում, իրենց շնորհակալությունը հայտնելու անձանոթ քարերարի համար: Նոյա անդադրում հիացմամբ պատմում են այն հրեշտակաբարս մարդու մասին, որի միջոցով նոյա Աստծուն հանաչեցին և մարդ դարձան:

Այս ո՛չ իրական, այլ մտացածին պատմության հեղինակը հայտնի ռուս գրող Լև Տոլստոյն է: Ի՞նչ է կամենում ասել մեզ Տոլստոյը վերոհիշյալ պատմությամբ: Այն, ինչ որ առում է նորա անձնական կյանքն ու օրինակը: Նա փառգում է գործնական փրստոնեություն:

Լուս ու մուկ, մարդոց աչից ծածուկ սիրո գեղձ, ուր նորա կարիքը կա. սա ավելի լավ է, քան Նրաւառնի միստ գեղար. ավելի բնգունելի է, քան սուրբ տեղերում աղաթելը և զոհեր մատուցանելը:

Հանդես եկե՛ք, հավատացյալ եղբայրներ՝ և քույրեր, հետեւե՛ք ծերակ ուխտավորին, նվիրվե՛ք ամբողջովին օտարի ցավը մեղմելու, օգնե՛ք կարիքավորին այնպես, որ ձեր ձայն ձեռքը չիմանա աչի արածը: Կատարե՛ք այդ բոլորը անձնվիրությամբ, առանց շնորհակալության, առանց վարձի ակրեկալության:

Գործնական փրստոնեություն. անա կարևոր, անա էականը. ավելի լավ, քան պաշտամունքը, քան սովորական քարեպաշտական ձևերը:

Գործնական փրստոնեություն. սակայն այն չի նշանակում երբեմն-երբեմն իր ավելորդը տալ այս ու այն տեղ. կամ երբեմն, զգացմունքի ազդեցության ներքո, ողորմածության նվիրվել, այս ու այն բնկերության մեջ բարեգործական նպատակներով աշխատել, ժամանակի, ույծերի և կարողության մի մասը նվիրել այդ նպատակին, իր փրստոնեական պարտքը դեպի բնկեր գնելու նպատակով, գուցե և հետևել միասին անուն և փառք վաստակելու անկալությամբ: Ո՛չ. գործնական փրստոնեությունը պահանջում է մեզնից նվիրվել ամբողջ անձով և կյանքով: Մանր և լուրջ պատասխանատվություն է առնում մեկը, որ աշակերտում է Փրստոսին. նա հանձն է առնում իր եսական բնության հակառակ ընթանալ:

Ինչո՞ւ աշխարհը մի խեղճ մարդու հրապարակային գործունեության երե՛ք կարև տարիները չի մոռանում, չնայելով, որ 1900 տարի է անցել այն օրից: Ինչո՞ւ մարդկությունը նազարեթի քանվորի որդու պատկերը սրտից չի հանում:

Ինչո՞ւ. որովհետև այդ մարդը իր ամբողջ կյանքում, մի անկրթար անգամ չի ապրել իրեն համար. որովհետև իր հոգու ամբողջ

հարստությունը զոհել է իր եղբայրներին. որովհետև ամենաբանկազինը աշխարհում՝ իր քառի անունը, մարդկային արժանապատվությունը, վերջապես իր կյանքը զոհեց մի աշխարհի, որին նա արժանի չէր: աշխարհ, որ չըմբռնեց ու վտարեց նորան իրենից և իր ոտների տակ տրորեց:

Գործնական փրստոնեություն նշանակում է զոհել փոքր չափով նմանել նորան. ընթանալ նորա շավղով: Առկայե Հիսուսին նմանելու, նորա շավղով ընթանալու համար կարևոր է նորա հոգին ունենալ մեր մեջ:

Ո՛վ է նորա կյանքի և գործերի աղբյուրը: Երբ կարդում ենք ավետարանը, համոզվում ենք, որ նազարեթի խեղճ մարգարենին ույծ տվողը, իր օրենված կյանքի և գործերի աղբյուրը ոչ ոք է, բայց երբ Աստված, որին կրում էր նա իր սրտում:

Այսպես նաև ես հավատում եմ, որ վերոհիշյալ պատմվածքի հեղինակը գործնական փրստոնեության գաղափարին հասած չէր լինի, եթե փրստոնեի Աստվածը հուզած չլիներ նորա սրտում սիրո հուրը դեպի մարդը:

Ահա այն հանապարհը, որ պիտի առաջնորդե մեզ դեպի գործնական փրստոնեություն. անա այն աղբյուրը, որից պիտի բխեն փրստոնեական գործեր՝ սիրո Աստծուն կրել իր սրտում:

Մանկությունից սովորել ենք, որ կրոն չունեցող մարդիկ չար են. քարեպաշտությունն է, որ մարդոց քառի է դարձնում: Քայց իրական կյանքը այլ բան է ուսուցանում. նա ցուցադրում է մարդիկ, որոնք վառում են օրինակելի կյանք, կատարում են իրենց քառյական պարտականությունները և օտարի բարեկեցության համար, միևնույն իսկ պատրաստ են իրենց անձը զոհել. բայց հրապարակավ հայտարարում են, որ Աստուծո գոյությունը չեն հավատում:

Թվում է թե, եթե մենք էլ մեր ծանոթների շրջանում որոշումներ և պրպտումներ կատարենք, մենք էլ ստիպված կլինենք խոստովանել վերոհիշյալի հրամարտությունը:

Ինչպե՞ս հասկանալ, ինչպե՞ս բացատրել այս երևույթը:

Այս երևույթը բացատրվում է այն հանգամանքով, որ նոյա ծնվել է փրստոնեական աշխարհում, դաստիարակվել են փրստոնեական գաղափարներով, մանկությունից ծծել են փրստոնեական միջավայրի օդ: Փրստոնեությունը մտել է նոյա մարմնի և արյան մեջ, փրստոնեական հոգին իշխել է նոյա հոգուն, որից ազատվել անկարող են, որ սակայն նոյա չեն զգում և չգիտեն: Եվ անա այդ փրստոնեական հոգին է, որ ներհնապես զրգում է նոյա փրստոնեական գործեր կատարել:

Մեր ներկա կյանքը լիքն է այսպիսիների օրինակներով, որոնք հայտարարում են իրենց օրիշ դրոշակի երկրպագու, որոնք համարում են իրենց այլ կուսակցության հետևող, որոնք մինչև իսկ Բրիտանոյա շերեպույ մամար հայհոյում են Բրիտանոնությունը, բայց իրապես դեկլարվում են Բրիտանոնական գաղափարներով և Բրիտանոնական գործով: Եվ այդ բացատրվում է նոցա դաստիարակությամբ և Վիբավայրի ազդեցությամբ:

Ճշմարիտ է սակայն, որ Բրիտանոնական հավատը և Բրիտանոնական կյանքը անբաժան են միմյանցից. մեկը առանց մյուսի չի կարող գոյություն ունենալ:

Այո՛, Բրիտանոնական աշխարհի մեջ կարող են մարդիկ ծնվել և մեծանալ, որոնք Բրիտանոնական ոգի ունենան, առանց այն զգալու և խոստովանելու: Բայց վա՛յ աշխարհին, ուր Բրիտանոնական հավատը վտարվի և չֆանա, նորա հետ իսկույն և երկշֆանան նաև բարի հոգիները, առանց ունեց աշխարհը չի կարող ապրել:

Նոքա՛ այդ սիրո և ոգորմածության, անծերվիրության և անծնագոհության հոգիները, գոյություն չէին ունենա աշխարհում, որոնց սուս ու փուս և գաղտնի կատարած մեծ գործերի վերա, մարդ հիացած ու զարմացած նայում է, երբ Աստուծո հավատը գոյություն չունենա աշխարհում, որ ամենատեսակ սիրո գործերի ծնողն ու անսպառ աղբյուրն է:

Սերը լավագույնն է աշխարհում և լավագույնը Բրիտանոնության մեջ:

Երբ գործնական Բրիտանոնությունը, որ նայնն և Բրիտանոնական սերը, իր պարտքը պիտի կատարե, երև նա պիտի լուծե մեր ժամանակի առաջադրած հսկայական խնդիրները, երբ պիտի բուծե մարդկության սոցիալական վերբերը, որով արյունաբամ է լինում նա, և մարդկության առաջ բանա օրհնությունաբեր և երջանիկ կյանք, նա անդադար նոր ույծ պիտի ստանա Բրիտանոնական հավատի հսկայական դավանանքից, որ «նա Աստված և Աստված սեր է»:

Հավատացյալ եղբայրներ՝ և քույրեր՝, նա, որի սրտում առաջինը բոնկվեցավ սիրո և լուսո կրակը, ամեն ինչ մաքրող և լուսավորող, նա, որի սրտից շերմ ցանկության և վառ հուսո կոչը դուրս բաւմ՝ «Հուր եկի արկանել յեակիր՝ և գի՛նչ կամիմ, քէ արդէն իսկ բորբոքէր» (Ղուկ., ԺԲ 49), բո՛ղ նա հուզե և բորբոքե ձեր սրտերում սիրո կրակը, բո՛ղ նա կենդանի պահե ձեր հոգու մեջ Բրիտանոնության հսկա դավանանքը՝ «Կա Աստված և Աստված սեր է», և դու՛ք կհասկանաք քե՛ս ի՛նչ է գործնական Բրիտանոնությունը, դու՛ք կաճեք, ինչ որ պարտավոր եք, կգործեք՝ ինչ որ կքելադրե ձեզ ձեր սրտու՛մ ապրող Աստվածը, որով կհաստատվի Աստուծո րազավորությունը երկու՛ր վերա:

Գործնական Բրիտանոնություն. ահա Բրիտանոնական եկեղեցու բարենորոգության և կենդանության միակ աղբյուրը:

(Խոսված Քրիլիսիի Քամոյան եկեղեցում, 1920 թ.):

